

УДК 630.(075.8)

Ірина Перішко, здобувач

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ПРАЦІ МЕНЕДЖЕРА ДО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті висвітлено аспекти теоретичних, методичних і практичних засад підготовки менеджерів туристичної діяльності до іншомовного спілкування, та розвитку туристичної індустрії, в Карпатському регіоні. Організації проведення турів для іноземних туристів на іншомовному спілкуванні, надання сервісу в готельному бізнесі та сфері послуг харчування.

Ключові слова: туризм, професійні компетентності, іншомовне спілкування, туристичний сервіс, готелі, діяльність, підготовка менеджерів до іншомовного спілкування, туристична індустрія.

Лит. 22.

Ірина Перішко, соискатель

Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ ТРУДА МЕНЕДЖЕРА К ИНОЯЗЫЧНОМУ ОБЩЕНИЮ В ТУРИСТИЧЕСКОЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

В статье рассматриваются аспекты теоретических, методических и практических основ подготовки менеджеров туристической деятельности иноязычного общения, и развития туристической индустрии, в Карпатском регионе. Организации проведения туров для иностранных туристов на иноязычном общении, предоставление сервиса в гостиничном бизнесе и сфере услуг питания.

Ключевые слова: туризм, профессиональные компетентности, иноязычное общение, туристический сервис, гостиницы, деятельность, подготовка менеджеров к иноязычному общению, туристическая индустрия.

Iryna Perishko, applicant Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

MAIN FACTORS OF MANAGER'S WORK TO FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION IN TOURISM ENTREPRENEURSHIP AT MODERN STAGE

The aspects of theoretical, methods and practice factors tourism activity managers' training to foreign languages communicative and development of tourism industry in the Carpathian Region are considered in the article. Organization of tours for foreign tourists on foreign languages communication, providing services at the hotel business and food service industry.

Keywords: tourism, professional competences, foreign language communication, tourism service, hotels, activity, managers' training for foreign languages communicative, tourism industry.

Актуальність проблеми. Менеджер який свою діяльність проводить в галузі туризму, перш за все повинен чітко проводити організаційні форми туризму який поділяють на міжнародний і внутрішній туризм. Міжнародний туризм належить в'їзний туризм – подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, та виїзний туризм – подорожі громадян України та осіб, які постійно проживають на території України, до інших країн. Тому виникає гостра проблема підготовки сучасних менеджерів туристичної діяльності на іншомовному спілкуванні із іноземними туристами [14].

Праця менеджера на іншомовному спілкуванні в галузі туризму, має відношення до відповідних видів туризму, а саме: дитячого; молодіжного; сімейного; для осіб похилого віку; для інвалідів; культурно-пізнавальний; лікувально-оздоровчий; спортивний; релігійний; екологічний (зелений);

сільський; підводний; гірський; пригодницький; мисливський; автомобільний; самодіяльний та інші види туристичної діяльності із іноземними туристами та особами, які виїжджають із країни в інші країни і виникає необхідність іншомовного спілкування менеджерів туризму – туристичних операторів, гідів проведення турів, менеджерів забезпечення готельними послугами а також сфера харчування як особлива потреба для гостей туристів під час проведення туристичних поїздок. Всі ці аспекти в даний час вимагають необхідності підготовки менеджерів туристичної діяльності до іншомовного спілкування [13].

Отже, менеджер повинен чітко визначитися із яким видом туристичної діяльності він повинен розвивати свої професійні вміння на знаннях іноземних мов, як один із видів підприємницької діяльності, щоб на найвищому рівні задовільняти потреби клієнтів туристичних турів.

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ПРАЦІ МЕНЕДЖЕРА ДО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Підприємництво туризму розвинене в багатьох країнах, хоч не звичне для нас. Воно властиве різним способам виробництва.

Аналіз останніх публікацій. Слід відзначити, що окремі аспекти становлення та розвитку туристичної індустрії досліджувалися і висвітлені в науково навчальних роботах авторами: А.Ю. Александрова [1], А.О. Аветісова [2], И.Т. Балабанов, А.И. Балабанов [3], М.В. Вачевський [5], Ю.П. Гуменюк [6], Е.Л. Драчева [7], М.М. Єрмошенко [8], Г.М. Зайчук [10], В.Ф. Кифяк [11], О.О. Любіцева [12], М.П. Мальська [13], Л.О. Малик [14], І.Р. Михасюк, М.З. Мальський [15], Н.М. Примаченко [16], Л.М. Устименко [18], В.К. Федорченко [19], В.І. Цибух [20], Н.В. Чоренька [21], І.М. Школа [22].

Метою статті – вироблення нової методики навчання у майбутніх менеджерів туристичної діяльності іншомовного спілкування із іноземними туристами у галузі туристично-рекреаційної індустрії, та формування відповідного рівня професійних компетентностей іншомовного спілкування новітніх педагогічних технологій майбутнього фахівця для ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Як соціально-економічне явище, для менеджера – підприємництво туризму вбирає в себе широкий спектр суспільних відносин, історичні моменти, правові відносини, психологічні явища і економічні умови життєдіяльності. За своєю економічною природою підприємництво туризму є діалектичною єдністю загальноекономічного змісту з одного боку і специфічної соціальної форми з другого [13]. Таким чином професійні якості менеджера туризму із знаннями іншомовного спілкування охоплюють широке коло проблемних питань підготовки до проведення турів, надання готельних послуг, та забезпечення сферою харчування. Крім того різні види туризму, вимагають різносторонніх знань іноземної мови із напрямів:

- історії рідного краю: історичні пам'ятки, архітектурні споруди, місця де розміщені храми, церкви, святі місця для прочан наприклад у місця Галичини – Гошів, Грушів, Львів, Зарваниця, Почаїв, Самбір та багато інших місць, які розкрито в наступних роботах;

- проведення турів – вміння спілкуватись із іноземними туристами під час туристичних походів місцями історичних заповідників, так і туризмом пішохідним, автомобільним, річковим, гірським, альпінізмом різними віковими групами туристів;

- забезпечення готелями та розміщення туристів – тут необхідні особливі знання вмінням

спілкування, та надання необхідних послуг для гостей;

- сфера харчування – знання іноземних мов для приготування різних страв тих народів, які є туристами в даний час і в них виникає потреба своєї національної кухні.

Крім відзначеного, знання іншомовного спілкування менеджера туризму потрібні для сфери торгівлі сувенірами своєї країни, щоб приваблювати постійно більшу кількість іноземних туристів [5].

Праця менеджера туризму – це своєрідність загальноекономічного змісту підприємництва туризму полягає в тому, що в ньому втілені різні сторони господарської діяльності, до яких слід віднести – транспортні послуги, сфера харчування (національна кухня яка приваблює значну кількість іноземних туристів), місця зупинки туристів різного виду готелі, кемпінги, санаторії відпочинку і лікування.

Суб'єктами підприємництва туристичної діяльності можуть бути різні учасники економічної діяльності, приватні особи, які займаються одноосібним підприємництвом, проведення туристів відповідними туристичними місцями, прийняття туристів в свої оселі для проживання та відпочинку в природних умовах Наприклад, Карпатського регіону (Сколівський район, Турківський, Івано-Франківська область та Закарпатська). При цьому підприємець орієнтується на власні затрати праці або передбачає використання найманої праці.

Підприємницька діяльність менеджера в туризмі може здійснюватись також групою людей, які в своїй діяльності мають потребу в менеджерах іншомовного спілкування і зв'язаних між собою договірними зобов'язаннями проведення турів для іноземних туристів із економічним інтересом. Об'єднання партнерів дозволяє вирішувати завдання більш великого масштабу. Суб'єктами колективного підприємництва туристичної діяльності в яких є менеджери із високим рівнем професійних компетентностей іншомовного спілкування, виступають різного роду асоціації – акціонерні товариства, кооперативи, орендні колективи тощо. Наприклад Товариство з обмеженою відповідальністю – туристичне підприємство в м. Дрогобичі “Туристичний клуб Віват”. Директор туристичного клубу Борковський Іван Володимирович.

Розміщено за адресою: 82100, Україна, м. Дрогобич, вул. Ю. Дрогобича, 2. офіс 24. тел. керівника: 067.72.61.459, має у своєму штаті менеджерів із знаннями іноземних мов на високому рівні: польської, англійської, німецької і можуть

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ПРАЦІ МЕНЕДЖЕРА ДО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

проводити тури по прочанських місцях Галичини, також історичними місцями та проведення туристичних походів гірським туризмом Карпат.

Роль праці менеджера із знаннями іноземних мов в галузі туризму – одна з привабливих сфер розміщення бізнесової діяльності в галузі туристично-рекреаційної діяльності. Про це свідчать як статистичні дані, так і фінансові показники. Наприклад, громадяни України в 2011 році здійснили понад 13 мільйонів закордонних поїздок, біля 7 мільйонів українського населення подорожували рідним краєм. На рахунок туристичних агентств в 2011 році зареєстровано 1,6 млн екскурсантів. Підприємства туристичної галузі України (готелі, санаторії тощо) реалізували власних послуг на суму 2,28 млрд грн. Помітний вплив на економіку справляє іноземний туризм. За схемою розрахунків, рекомендованою ВТО, іноземні відвідувачі, протягом свого перебування в Україні, в 2011 році “залишили” в ній 2,5 млрд доларів США. Наведені цифри переконливо доводять тезу про те, що туристичний бізнес – вигідна справа. Але ця “вигідність” не обмежується грошима. Туризм – важливий напрям гостинності, покликаний задовольняти не лише вітальні і матеріальні потреби людей, але й що головне – їх духовні, культурні, пізнавальні запити. Тому діяльність менеджерів в галузі туризму із знаннями іноземних мов для іншомовного спілкування – як підприємців, агентів, власників туристичних агентств не можна вимірювати виключно фінансовими показниками, вона має відповідати певним культурним, насамперед етичним критеріям туристичної діяльності [14].

Моральний регуляції підприємницької діяльності в галузі туризму – етика менеджера туристичної діяльності із високо професійними знаннями іноземних мов, зводиться до того, що сучасна етика менеджера одночасно виступає як елемент “ринкового світогляду” і як окрема галузь соціокультурного знання іншомовного спілкування. Менеджерська етика іншомовного спілкування в туристичній діяльності – це специфічний вид професійної етики, моральний норматив тих суб’єктів підприємницької діяльності, свідомість яких визначається не тільки прагненням отримати добрий прибуток, але й почуттям соціальної відповідальності і справедливості власної діяльності. Саме ці чинники іншомовного спілкування є головними в нинішній час туристичній діяльності сучасного менеджера [16].

Питання про необхідність іншомовного спілкування, звертання етичних критеріїв

туристичної діяльності, менеджери, які звертають увагу на істотні негаразди у справі фахової підготовки сучасних фахівців туристичної діяльності, безпосередньо впливає на конкурентоспроможність туристичних підприємств, привабливості туристів до туристичних поїздок. Увага менеджера та спілкування на іноземній мові до туриста, чуйне ставлення до його запитів, врахування культурних звичок і потреб – це, водночас і моральне ставлення і не випадково переважна більшість іноземних туристів віддають перевагу тим населеним пунктам, де насамперед розвинута індустрія гостинності. Важливе значення для них має відчуття затишку, невимушеної уваги, турботи та спілкування на рідній мові менеджерів туризму із іноземними туристами. В туристському бізнесі, для менеджера немає дрібниць. Наприклад менеджери готельної діяльності, їх обов’язковою вимогою стосовно персоналу готелю є володіння іноземними мовами, знайомство з культурою та побутом тих країн, з яких прибувають туристи [3].

Підкреслена увага менеджера до культури туриста, її толерантне сприйняття як рівнозначної культури іншого “ціннісного світу” справляє позитивний вплив і на працівника сфери туристських послуг. Внаслідок високих професійних компетентностей іноземних мов менеджера туристичної діяльності, відбувається моральне вдосконалення всіх учасників туристського процесу. Здійснюючи етичну освіту менеджерів туристичної діяльності слід уважно вивчити “здобутий досвід” використання моральних принципів такої діяльності [16].

Таким чином для сучасного менеджера, та його туристичної діяльності що функціонує в ситуації ринкових відносин, та реагування на виклики часу глобалізаційним процесам в тому числі у сфері туристичних турів, готельного господарства, актуальним є орієнтація на моральні засади, етичні критерії, та зовнішні впливи на розвиток освіти, належить усебічна глобалізація життя, протистояти якій не в змозі жодне суспільство, відзначено в Білій книзі національної освіти України [4, 10]. Важливим завданням менеджера для туристичної діяльності є формування моральної легітимності, всієї туристичної підприємницької діяльності в тому числі у всіх видах туристично-рекреації сфери.

Глобалізація поступово перетворює світ на єдиний простір, де без перешкод рухаються товари, послуги, капітали, інформація і особливо люди, збагачуючи одне одного, прискорюючи змінність суспільного життя, стверджують відомі вітчизняні вчені І.Р. Михасюк, З.М. Мальський [15].

Об'єктом для менеджера туризму є певна діяльність у сфері проведення турів, готельного господарства, сфери харчування, або надання послуг для одержання певного доходу. Величина доходу залежить від того, як менеджер туризму організував свою діяльність, врахував всі чинники. Ступінь організації праці менеджера, визначається характером комбінації різних ресурсів. Згодом здійснення нових комбінацій стане чи не головною справою менеджера в туристичній діяльності. Менеджмент туризму охоплює виготовлення нових благ сфери послуг, впровадження нових методів спілкування, освоєння нових ринків туристичної діяльності, одержання нових потоків туристів, проведення відповідної реорганізації. Постійний пошук нових способів комбінацій ресурсів відрізняє менеджера від звичайного господарника. Менеджмент в галузі туризму настільки важливе, що іноді його називають основним чинником туристично-рекреаційної діяльності, а також виробництва товарів туристичного призначення, ресурси якого не витрачаються в міру їх використання, як природні чи людські [12].

Види підприємницької діяльності менеджера в сфері туризму, досить різносторонні, які залежать від багатьох як внутрішніх так і зовнішніх чинників. Підприємництво у галузі туризму проявляється у різних сферах бізнесу, в поняття якого входять будь-яка справа, купівля, комерційне чи виробниче підприємство, комерційна практика або політика окремого підприємця чи цілого туристичного підприємства, а також розробленими правилами проведення екскурсійними турів і особливо важливе знання іноземних мов туризму, має підготовка менеджерів туристичної діяльності в навчальних закладах [8]. Така підготовка повинна здійснюватися в педагогічних навчальних закладах, наприклад Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Львівському національному університеті імені Івана Франка, Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова. Відзначені університети у своїй структурі мають кафедри туризму і кафедри іноземних мов де поєднується навчання блоку психолого-педагогічних дисциплін: психологія, історія педагогіки, педагогіка, етика ділового спілкування, блоку економічних дисциплін: основи економіки, підприємництво, менеджмент і маркетинг, промисловий маркетинг, маркетинг ділового спілкування, маркетингова культура в підприємницькій діяльності, фінанси, банківська справа, митна діяльність та інші.

Особливо великі проблеми пов'язані з кадрами

менеджерами екскурсоводами, керівниками екскурсійних груп. Сьогодні потрібні нові менеджери, з новим мисленням і високою професійною компетентністю. Час вимагає глибокого осмислення подій давнини і сучасності, створення нових і оновлення створення історично правдивих маршрутів, існуючих контрольних та індивідуальних текстів екскурсій, методичних розробок, наочних посібників для менеджерів туристичної діяльності із методикою вивчення туристичних маршрутів, готельної діяльності та сфери харчування [19].

Для ефективного використання менеджерами природного та історико-культурного потенціалу України, забезпечення її соціально-економічних інтересів і екологічної безпеки потрібно об'єднати зусилля працівників туризму, науковців різних профілів, з метою створення нових тематичних програм, в яких би всебічно, глибоко та правдиво висвітлювалась вітчизняна історія, життя і діяльність видатних українських політичних і військових діячів, народних героїв, митців, всі ці знання на іноземних мовах необхідні сучасному менеджеру туристичної діяльності [12].

Для практичного втілення в життя нових екскурсійних програм необхідно залучати до співпраці як постійно-працюючих так і позаштатних менеджерів-екскурсоводів, із знаннями державної української мови, і обов'язково хоча б, однієї іноземної.

Підготовку таких фахівців менеджерів проводять вищі навчальні заклади туристичного профілю та державні педагогічні університети, наприклад, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, здійснює підготовку для фахівців ринку туристично-рекреаційної індустрії їх професійними знаннями педагогіки, психології, економіки, підприємництва, іноземної мови, маркетингу та менеджменту. На ринку праці такі фахівці мають добру репутацію і вміння високої культури ділового спілкування.

Слід також розвивати курси для фахівців туристичної галузі, які можуть успішно функціонувати при державних педагогічних університетах. Де вивчаються курси із педагогічних та економічних дисциплін, іноземних мов, інформаційних технологій, що піднесе розвиток туристичної діяльності на високий рівень в Україні. Функціонування мережі туристсько-екскурсійних установ на високому рівні із менеджерами туризму, які володіють належним чином знаннями іноземних мов, можливо при належному кадровому забезпеченні менеджерами туристсько-рекреаційної діяльності, базами,

екскурсійними бюро, виставками, методичними кабінетами, готелями та гуртожитками, лабораторіями, різного напрямку консультантами. Від їх професійних знань, активності, відповідальності, ініціативи, залежить діяльність всієї туристичної галузі.

Питання підготовки екскурсійних кадрів менеджерів туризму набувало вагомого значення з самого початку розвитку туристичної індустрії в Україні. Екскурсиводи, які для туристів під час проведення екскурсій показують тільки рукою дивяться самі, що це таке, зводять туристичну діяльність до ніякого розвитку [21].

Слід зазначити, що в ХХ ст. туризм став однією з провідних галузей світової економіки. Його потенційний вплив на соціально-економічний розвиток світу, довкілля та людей набуває таких масштабів, що ми можемо говорити про туристичну революцію [18].

Туризм в усьому світі став однією з найважливіших економічних галузей, а для деяких країн – основою їхнього існування (Таїланд, Кіпр, Малайзія, Італія, Франція та ін.). Крім того, в багатьох країнах світу туристична галузь пропонує робочі місця та можливості для професійного росту приблизно 350 млн робочих та службовців. При цьому об'єм зайнятості в цій галузі збільшується майже в два рази швидше, ніж в інших сферах послуг.

Туризм – явище знайоме кожному. В усі часи планету перетинали багато численні мандрівники та першопрохідці. Але лише недавно туризм виник як специфічна форма діяльності людей – підготовлених менеджерів туристичної діяльності із належними знаннями іноземних мов, це успіх у розвитку туристичної галузі, залучення іноземних туристів і головне для України поповнення державного бюджету іноземною валютою без кредитів [22].

Цьому можна навести приклад Трускавецького санаторію “Бескид” де щомісяця в середньому іноземні туристи залишають біля 80 – 90 тис. доларів.

А таких туристично-рекреаційних територій в Карпатському регіоні знаходиться значна кількість, а саме: Східниця, Сколе, Турка. Значні поклади лікувальних вод геологами знайдено в сільських місцевостях: Підгородці, Крушельниця, В. Синевидне, Сопіт, Ямельниця Соколівський район. Для цієї місцевості необхідно забезпечити добрі автошляхи та побудувати туристські пансіонати, готелі. Витрачені кошти на впорядкування туристських підприємств для іноземних туристів, окупляться через рік максимум п'ять років і дадуть для регіону значні

прибутки і головне зменшиться безробіття в регіоні для населення.

В царині менеджменту перед менеджерами стоїть на сьогоднішній день двоєдине завдання:

- в повній мірі впровадити на практиці ринкові відношення, тобто наповнити менеджмент туризму ринковим змістом;

- адаптувати новітні технології в області туризму до умов нового століття, тобто максимально повно врахувати світові зміни в цьому напрямку.

Висновки. На основі проведеного дослідження, слід констатувати, що ефективна діяльність менеджера туризму із знаннями іноземних мов – це вміння досягти поставленої мети, використовуючи працю, інтелект, характер, мотиви поведінки працівників туристичної фірми.

Важливою функцією менеджера туристичної діяльності є інноваційна, завдання якої – розробка нових туристичних послуг вищої якості. В сучасних умовах конкурентної боротьби для туристичної фірми більш важливим моментом є не створення нової туристичної послуги, а можливість зберегти свої порівняльні переваги на послугу на протязі тривалого періоду. Розробка нової продукції лежить в основі боротьби за ринок, а також лояльного ставлення до підприємства споживачів та посередників.

1. *Александрова А.Ю. География мировой индустрии туризма. Учебное пособие. // А. Александрова. – М.: Узд-во Московського университета, 1998. – 176 с.*

2. *Аветіслова А.О., Сорока С.В. Підприємства харчування в системі туризму: Монографія.// А. Аветісова, С. Сорока. – Донецьк. Дон ДУЕТ, 2002. – 165 с.*

3. *Балабанов И.Т., Балабанов А.И. Экономика туризма: Учеб. пособие.// И. Балабанов, А. Балабанов. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 176 с.*

4. *Біла книга Національної освіти України /За заг.редакцією академіка В.Г. Кременя. – К.: “Інформаційні системи”, 2010. – 342 с.*

5. *Вачевський М.В. Маркетинг формування професійної компетенції. Підручник. – К.: Професіонал, 2005. – 512 с.*

6. *Гуменюк Ю.П. Вплив туризму на економічне зростання в Україні. // Ю. Гуменюк. /Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – №7 – 8.*

7. *Драчева Е.Л. Экономика и организация туризма. Международный туризм: Учеб. пособие.// Е. Драчева, Ю. Забаев, Прод ред. И.Р. Рябовой, Ю. Забаева, – М.: ИНОРУС, 2005. – 576 с.*

8. Єрмошенко М.М. *Маркетинговий менеджмент. Навчальний посібник*. // М. Єрмошенко. – К.: НАУ, 2001. – 304 с.
10. Зайчук Г.М. *Управління маркетинговою діяльністю в туристичній галузі. Монографія*. // Г. Зайчук. – Дрогобич, Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. – 154 с.
11. Кифяк В.Ф. *Організація туристичної діяльності в Україні*. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
12. Любіцева О.О. *Ринок туристичних послуг. Навчальний посібник*. // О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2003. – 436 с.
13. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. *Основи туристичного бізнесу. Навчальний посібник*. // М. Мальська, В. Худо, В. Цибух. – К.: ЦУЛ, 2004. – 272 с.
14. Малик Л.О. *Економіка і організація формування маркетингової індустрії в Україні. Монографія*. // Л. Малик. – Дрогобич, Коло, 2011. – 394 с.
15. Михасюк І.Р., Мальський М.З. *Основи глобальних економічних відносин*. // І. Михасюк, М. Мальський. *Навчальний посібник*. – Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2003. – 192 с.
16. Примаченко Н.М. *Формування маркетингової культури у майбутніх вчителів технології у процесі навчання основ підприємництва. Монографія*. / Н. Примаченко, – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 218 с.
18. Устименко Л.М., Афанасьєв І.Ю. *Історія туризму: Навчальний посібник*. // Л. Устименко, І. Афанасьєв. – К.: Альтерпрес, 2005. – 320 с.
19. Федорченко В.К. *Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Монографія*. // В. Федорченко. – К.: Слово, 2004. – 471 с.
20. Цибух В.І. *Державне регулювання у сфері туризму. В Україні*. // В. Цибух. / *Статистика України*. – 2005. – №1. – С. 80 – 85.
21. Чорненька Н.В. *Організація туристичної індустрії. Навчальний посібник*. // Н. Чорненька. – К.: Атака, 2006. – 264 с.
22. Школа І.М. *Розвиток туристичного бізнесу регіону: Навчальний посібник*. // І. Школа. – Чернівці: Книга-XXI, 2007. – 292 с.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2013

Джерела мудрості

Думка про тодішнє становище простолюдина постійно мучила Шевченка і часто отруювала йому кращі хвилини...

...Шевченко розумів сам, що народився більше поетом, ніж живописцем, тому що під час обдумування картини "хто його зна відкіль несеється, несеється пісня, складаються вірші, дивись, уже і забув, про що думав, а мерщій запишеш те, що навіялось".

...Велику втіху приносили Шевченкові селянські діти, які в селах звичайно цілі дні проводять на вулиці. Тарас Григорович не раз сідав з ними в коло і, підбадьоривши похолодне товариство, розповідав їм казки, співав дитячих пісень, яких знав безліч, з серйозним виглядом робив пицики і невдовзі завойовував прихильність усіх дітлахів.

(з праць О. Афанасьєва-Чужбинського)

